

Գ Ր Ա Վ Ա Ն

ԳՐՈՒԹԱՆՆԵ ՎՐԱՅ ԳԻՏՈՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Իմաստունն խօսքն երկիցս եւ երկիցս կը կշռէ նախ, եւ յետոյ կը բանայ իւր ամբափակ բերանն, գիտնալով թէ պատահապատահու է իւր բացատրութեանց, խօսքն հոմափառ-վարքն էր-սինն կը թռչնէ յօգս, verba volant. իսկ գրութիւնն շատ ծանրաշէտ է, վասն զի մնացական է, scripta manent. Ուղիղ խորհող անձն նախ մտայ անշառ գատառանին առջեւ կը հանէ գաղափարն եւ կ'անդրադառնայ յանձն, եւ ապա կը համարակի գրի աւանդել այն բանն զոր գողցին իմն պատկերացնել եւ ասպարեկ կը շանայ օտար մտքի մէջ, Գրութիւնն է լուսանարկ պատկեր կամ ուղղամիտ եւ կամ ծուռ. եւ մօլար մտայ: Հրապարակագիրք — որոնք հասարակութիւնն խղճի մտքը ուսուցանելու եւ տեղեկանելու պաշտօնն է պատասխանատուութիւնն կ'առանձնեն, պէտք չէ որ թեթեւամտութեամբ ձեռք առնուն ի ընէ թեթեւ եւ երազագիր գրիչը, վասն զի գրութեանց հետեւեալ թիւնքին եւ ըստ պարագայից զործածք մնանքն ծանր են եւ կարի իսկ ծանր: Գրողին ինքնզին գիրաւ կը ծաւալին մնայուն խօսքերու հոսանքներ, որոնք ըստ իրենց տեսակին ծաղաւի ընթերցողին միտքն կամ վիճիտ ու կենդանի ընթիվ կ'արբուցանեն, եւ կամ անտառայգ՝ ուսու եւ անհրժեշտ սկզբունքներով կը մորթնեն ընթերցողն, եւ յետոյ պղտոր հոսանքին մէջ պարնոցաթիւղ կ'ընկղմեն: Հեթանոսաց Առաքելոյն խօսքն զէպէ է սխալապէս, թէ էկէն օպտակն: — Ամեն գրող մի գուցէ զինքն արտօնացեալ համարի շարժել իւր գրիչն եւ արշաւել ալ ու ձախ ըստ համոզմ: Գրողն երբ որ ոչ միայն ձեռնհաս չէ ծաւելնել թիւն, այլ եւ տողորեալ է մօլար սկզբունքներով, նախապաշարմամբ, համակրութեամբ եւ հակակրութեամբ, միով բանին երբ կը գրէ ըստ յուզելոյ կրկնէ, այնպիսին փոխանակ օգուտընելով՝ կը գործէ աւերումներ: Ոչ ապաքէն ընդգէմ բնական իրականաց է՝ գրել խառնիխառն ուրիշի գէմ՝ առանց ծանրապէս խորհելու, թէ Ուրիշին պատահաւ համբաւն հասարակացացուցեալ չէ, որուն վրայ իւրաքանչիւր զը կարեւոր արտադրութիւն ընել: Թէեւ այն ալ ստույգ է, որ ոչ գրութեամբ մարդուս յարգն կ'առանելու, եւ մէ իսկ պարսաւանայ իւր վարկը կը նուազի:

Թիշեք հաս ժամանակակից նշանաւոր եւ արդապատեր հրապարակագիրք մը խօսքը (թէ եւ ինք ապաստամբ էր): Այս գիտնականն՝ ի տես ծանր ու հաշգիծ մնանքն, զոր յաճախ կը գործեն գրութիւնք եւ լրագրութիւնք, երբ որ պղտոր եւ նիստակար աղբիւրներէ ջուր կ'առնուն, կը նմանցնեն զանոնք մօրացեալ եւ գարշահոտ լճակի, որուն մէջ ամեն տեսակ պիտի տողալէ՝ ցեւունք եւ զղուրդ անասունք կը վիճան: — Այս, անխիղճ գրութիւնք մարդկային բարքը կ'ապականեն. եւ արժանաւ եւ իրաւ է՝ որ լընամիտ անձինք այս աւերիչ հոսանքին առաջն առնուն:

Աւթիւ երկդարեան հիմնարկութեան Միւթարեանց ոչ սակաւ հրապարակագիրք իրենց կարծիքն յայտնեցին. եւ զարմանք չէ, որ միեանդն իրն պէսպէս իրարու հակառակ գործերով պատկերացուցած են հասարակութեան առջեւ. որովհետեւ ամեն մասաւոր արտադրութիւն՝ ենթակային բարի կամ՝ յոռի տեսութեանց հետեւութիւնն է: Կարգադէպ լրագրաց մէջ, թէ Միւթարեանք բաւական օգուտկար եղած են հայ ազգին իրենց գրական երկարութիւններովն: Բայց կ'ըսեն թէ ըստ պիտոյից ժամանակին կրնային ըստի զի տութեանց զվարճ լեցնել: ասկայն ասոր արդեւք եղաւ իրենց եկեղեցական վեճակը: Անշուշտ կ'անհարկեն, թէ զբքը չենք հրապարակած բժշկութեան եւ վիրաբուժութեան պէսպէս մասանց վրայ, եւ այլն եւ այլն:

Հանդէպ այդպիսի անկշիռ իրաց լուրերն ունի տեղին: Ասկայն երբ յառաջ կը խաղան անձեռնհաս գրողք, եւ միջամուկ ըլլալ կը յանգգնին մինչեւ ի օրբաժոյրն կամ ի խղճին, այն ասան լուրերն չէ ներկի, անմասնիք որ սկստաց եւ աղիտաց կ'ըլլայ քար գայթակղութեան: Գուտիլը դժածմամբ կարգադէպ լրագրի մը այս ճիւղի վճիռն, թէ Միւթարեան Հարց Վեճանայի՝ յառաջն աւելի յարեալ էին իրենց կրօնին, եւ այժմ աւելի ազատամիտ են ի կրօնականոս: Ներուի բացատրութեան, թէ Միւթարեանց գլխաւորեղիկ կրօնն երբեք չեն նկատած իրեն պարեգօտ՝ որ ենթակայ ըլլայ հիննայու, որով եւ փոխուելու պէտք ունենայ: Միանգամայն չենք սխալիք ըսելով, թէ անտարբերն ի հաւատաւ եւ անտարբերն այս ինչ եւ այն ինչ կրօնի, անով իսկ անկերեւ կը ցուցնեն, թէ եւ ոչ իսկ կրօնի մը վրայ ներքին համազօր ունի. եւ անտարբեր է, որովհետեւ եւ ոչ իսկ իւր գումանած կրօնին վրայ գաղափար ունի, եւ կ'երթայ կը յանգի յանկրօնութիւն: Լ. Թ. ՌՈՒՆ:

Մ Յ Ա Ն Ե Դ Մ Յ Ա Ն

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

26. ԱՌԺՈՂԻՆԻ ՎԷՆԱՆ ԲԺ. — Բժշկի զրոյցներ, No. 1. Մի խմբը: Թիֆլիս 1901: Տպ. Վրաց Հրատ. Ընդ.: էջը 8՝ 38: Գինն է 5 ւ.:
27. ՄՈՒԹԱՐԱՆՈՒՄ ԱՂԷԷ. — Տաղեր ու խաղեր: Անդրաստղորուս 1900: Տպ. Գեղոգ Ս. Սաղոսեանց: էջը 8՝ 260+Է: Գինն է 50 ւ.:
28. ԳԱՐԱՄԱՅԾԱՆ ՍՈՒՄՈՒ — Փոքրիկ Լուծնոցարան նետողութեամբ Neelb P. Լուծնոցարանին: Ա. տարի: Կ. Պոլիս: Տպ. Բ. Մատթէոսեան 1900: 8՝ էջը Է+70:
29. ՄԵԼԵՆԱՄ ՄԵՍՈՂՈՒ ԷԷ. — Ժամանակակից ինդիլ շուրք: Թիֆլիս 1901: Տպ. Մ. Վարդանանց: էջը 8՝ Գ+180: Գինն է 60 ւ.:

26. ՄԻ Ե՛րբ: Բակբոսի արբանակներու եւ առհասարակ ամեն կարգի ոգելից ըմբռնաց գործածութեան գէմը մարտի գըրջիկ: Ե. Հեղինակն իւր յառաջարկներն մէջ կը խոստանայ այս կարգի շատ մ'առողջապահական բերքայինք լըյս հանել: